

Владимир Умељић

КЊИГА

Уредник
Зоран Колунџија

Рецензентии
Владимир Димитријевић
Милутин Ж. Павлов

Владимир Умељић

КЊИГА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

„Књига је секира,
која раздија залеђено море у нама.”

Франц Кафка

Садржај

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА – ВОЗ	9
1. ОН.....	17
2. ОНА	24
3. ПАРАЛЕЛНИ СВЕТОВИ	68
4. МОНАХ.....	124
5. ПОСЛЕДЊА СВАДБА.....	146
6. РАШЧИШЋЕНИ РАЧУНИ У ПЕДЕСЕТ РЕДОВА.....	247
7. ДЕТЕ.....	250
8. КАТАРЗА	262
9. ШЕЗДЕСЕТ ГОДИНА КАСНИЈЕ	272
10. НАСЛЕЂЕ.....	281
СРПСКИ „ЗАПИСИ ИЗ ПОДЗЕМЉА”; НАД УМЕЉИЋЕВИМ РОМАНОМ „КЊИГА” (В. Димитријевић)	301
ОБРИСИ СОПСТВЕНОГ ОБРАЗА (М. Ж. Павлов)	307

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА – ВОЗ

Недавно се у једном стручном часопису са врло ограниченим тиражом могло прочитати следеће:

„Парабола је по дефиницији, као што је познато, једно кратко поучно приповедање, које се односи на живот и које читалац мора сам да дешифрира, јер се њена порука крије између редова.

Наше време све више подсећа на оно пре светских ратова, при чему су средства за (само)уништење данас далеко ефикаснија. Никада се не може довољно апеловати на здрав разум и надати се да ће он ипак преовладати.

Учестали ратови, закон џунгле, болесне фантазије водећих светских политичара о овладавању читавим светом, множење мултимилијардера по цену масовне глади широм земљине кугле, претња климатске катаклизме, растући егоизам и следствено онечовечење „нормалног” човека...

Све саме злокобне претходнице долажења или ултимативне диктатуре само шаке светских олигарха или оне мрачне стране вештачке интелигенције, оне властодржачке, олеђене и неумољиве, јер само логичне и лишене било какве емпатије.

А при томе сви људи живе на једној планети, седе у истом чамцу. Или возу.

Доњи редови, свесно и намерно, нису тешки за дешифровати, јер то је по ауторовом ставу и убеђењу данашњи живот одевен у помало бајковиту, мада не нарочито ведру параболу. Но она је само танка покорица, кроз коју је лако продрети.

То је наш врли нови свет. Воз, који никада не стаје, односно само једном ће стати.

Био једном један воз...

Кретао се дању и ноћу, пролазио кроз дубоке тунеле и поврх високих надвожњака, кроз сва годишња доба, по сунцу, киши и снегу, праволинијски, кроз кривине, узбрдо и низбрдо. Стајао је на станицама, људи су се укрцавали на својој првој и силазили са њега, свако на својој последњој станици.

Воз је убрзавао и успоравао, каткад су шкрипале кочице, дешавали су се повремено и удеси, застоји и чула се упозоравајућа сирена. Воз као воз. Људи су се упознавали, разговарали, смејали и понекад свађали. Неки су се заљубљивали а било је и џепароша, мамипара, шибицара и сецикеса.

Кондуктери су били у униформама, сличним полицијским, људи који су се старали о безбедности били су пре војнички униформисани, одећа контролора су подсећала на стандардну одећу политичара, а самозвани пророци, тумачи снова и гатаре су себе називали уредницима, новинарима, репортерима...

Они су заправо били продавци, међу којима су се нарочито истицали они, који су успешно крчмили шарене лаже, увијене у разнобојне светлуцаве обланде и украшене упадљивим тракама и растегљивим концима.

Задужени за накнадно продавање возних карата на лицу места за оне који их нису на време купили, као и за на-

плаћивање казни онима који су их затурили или уложили у неку коцкарску игру, називали су себе банкари. Носили су децентне кравате на снежно белим кошуљама и угланцане ципеле, увек свеже избријани и дискретно, ненаметљиво намирисани.

Како погођени, тако и банкари су се при томе служили услугама специјализованих реторичара у црним тогама, који су носили ознаке „адвокат” на грудима и били увежбани да сатима говоре, без да ишта кажу.

Политичари, банкари, новинари и адвокати су имали нешто заједничко, мада у различитој мери акцентуирано. Они су наиме сваки разговор почињали са: „Да будем искрен...”, „Истина је заправо...”, „Да Вам право кажем...”.

Нису недостајали ни жонглери сваке врсте, молери и ћате, клесари и тесари, фотографи и текстописци. Они су себе гласно називали уметницима, за разлику од куvara, пекара и посластичара, који су пре ћутке обављали своје делатности.

Неки су дизали тегове, други кројили хаљине, трећи по читаву ноћ посматрали звезде.

Било је и оних, који су окупљали децу око себе, држали им предавања о свему и свачему, забављали их и досађивали им, прекоравали их и хвалили, старали се о њиховим бригама и разбидризи.

А ако би неко из било ког разлога занемоћао, ту су били они у белим мантилима, са шприцевима, клистирима, разнобојним флашицама и зубарским бушилицама у џеповима, увек набране коже на челу и охоло дигнуте главе.

Људи као људи, нема чега нема.

Тако је међу њима било и поштених, искрених, спремних да помогну, пружи руку, саслушају, посаветују, сауче-

ствују, утеше. Па и да се и за друге помоле. Читали су књиге. Не сувише много њих, напротив, али ипак, нема чега нема када је много људи у једном возу.

А има нас разних...

На њих су контролори, кондуктери, безбедњаци и продавци шарених лажа иначе нарочито обраћали пажњу, држали их под оком, вероватно јер су се разликовали од већине, то је увек сумњиво, јер је тешко предвидљиво.

Када наиме неко подреди сопствени интерес туђем, не, ту мора да се нешто баш дебело ваља иза брда. А интерес духовно униформисане већине путника захтева да физички униформисани увек будно пазе на сва сумњива лица, која би могла да поремете устаљени ред и мир.

А то је увек опасно у затвореном простору, у возу, где су сви упућени један на другог.

Када би се неко попео у воз, било је увек оних, који су веровали да су чули из затворене кабине машиновође нешто што је звучало као „довођење” или чак „рођење”. Али такви танани слушаоци су били врло малобројни, ретки и некако другачији.

А машиновођу ионако још нико није видео, чудно...

Једном се неко време возио један од тих чудака, умотан у дебели огртач са капуљачом и са једном тешком набреклом торбом. Из ње је повремено вадио неке папире, а каткад и један повећи увезани свежањ пергамената, на коме је стајало „Књига контемплација 1054.” а испод тога „Кабала”. Читао је и мрмљао, те нешто као Сифре хајјун, неки Мојсије Кордоверо, те неки Лурија и Хаим Витал, остало је било неразумљиво.

Само једном, пре него што је сишао с воза, његово мрмљање се могло разумети, односно могле су да се разаберу речи, које у крајњој линији нико није разумео, али о томе

су путници још дуго времена разговарали и нагађали шта је он заправо хтео да каже.

Повод је био да је опет неко говорио о машиновођи, кога нико никада није видео, а онда је тај чудак забацио капуљачу и проврискао да се Ен-Соф, Бесконечно Биће, мора непојмљиво смањити, скупити и концентрисати у центар своје безмерне светлости, да би га микроорганизми, који себе називају људима, уопште могли видети, односно појмити.

Неко га је питао „А ко је тај Ен-Соф, је ли то име машиновође?”

Он је међутим заћутао и поново навукао капуљачу на главу све до испод носа а ускоро је дошла његова последња станица и сишао је с воза заједно са својом претешком торбом.

О њему се још дуго причало, било је оних који су покушавали да изнађу каква је то издавачка кућа, та „Калбала”, која је издала дотичну „Књигу констатација” (или је то можда било „компензација”?) и да ли су се она егзотична имена односила на уреднике, лекторе или ауторе.

Да, свако је силазио на својој последњој станици, воз није застајао, већ само успоравао вожњу у довољној мери и потом опет убрзавао, ишао даље и они су се губили из вида, одлазили некуда, у непознато.

Путници су им махали, опраштали се, понеко је одмах почео са оговарањем и трачарењем, а понеко би пустио и сузу. Било је ожалостићених и равнодушних, озлојеђених и незаинтересованих.

Они танани слушаоци су пак и тада мрмљали да су наводно чули из затворене кабине машиновође нешто што је звучало као „крт”, „врт”, „трт-мрт” или „смрт”, но њих ионако нико није узимао заправо за озбиљно.

Било је додуше помало чудно да на станицама никада није било железничара, скретничара или продаваца новина, слаткиша и освежавајућих пића. Или пак људи, који испраћају или дочекују своје, чак ни просјака или беспослених зазјавала. Не, сви људи су били у возу или излазили, односно улазили у њега.

Но људи као људи, човек се на (скоро) све навикне, а воз иде даље...

Чудно је такође да се стално много више људи пење на воз него што силази са њега, да тескоба расте, па се чак и дешава да понестане бензина за упаљаче и почну да колају гласине, да би једном и грејање могло да постане недовољно за све путнике, да би шта више и хлеб и вода могли да замањкају.

Но то су гласине, вероватно их шире они тзв. поште-ни и искрени.

Тако да је не тако давно једна фина дама прилично изнервирано одбрусила једној очигледно сиромашној многочлавној породици, чија деца су исувише гласно јадиковала да су гладна – е ако немате хлеба, онда једите колаче! Ако немате воде, пијте шампањац!

И за то добила снажан аплауз од контролора, кондуктера, безбедњака и продаваца шарених лажа. А она на то баш филозофски реаговала одвративши – није баш да сит гладном не верује, али...

Закључно је помало чудно да ама баш нико од путника никада није видео машиновођу, што наравно храни све могуће теорије завере, као нпр. да њега заправо више нема, да је напустио воз, те да ће исти кад-тад да исклизне из шина и да ће све отићи у бестрага, униформисани и циви-ли, богати и сиромашни, гладни и сити, сви... Да воза више неће бити.

Али тако је то са беспосленим бадавацијама, стално измишљају нешто ново.

Но постоји и у том невероватном случају једна само рационална утеха, постоји наине могућност да наша последња станица дође правовремено, дакле пре него што се деси катастрофа, зар не?

Јер живот није никаква парабола, већ борба за сопствене интересе.

Чему дакле та наклапања о учесталим ратовима, закону џунгле, болесним фантазијама водећих светских политичара о овладавању читавим светом, множењу мултимилијардера по цену масовне глади широм земљине кутле, о претњи климатске катаклизме?

Постоји ли заиста *расйући* егоизам и следствено онечовечење „нормалног” човека или је то све време неодвојиви елемент еволуције, део живота, дакле правило преживљавања?

После мене потоп? Са свим дужним поштовањем – шта то па има са мном?

Како је беше онај амерички социолог Спенсер својевремено рекао о три основне дужности човека? Буди добар према себи, потом буди добар према својим ближњима и на крају буди добар према друштву. То је једини исправни редослед приоритета, суштина и темељ људске цивилизације.

То је етика! Морал! Основна кохезиона снага социјалне заједнице!

Ко год не поштује то правило, тај је осуђен да пропадне. Сетимо се само усуда оног утописте Исуса Назарећанина, који је покушао да изврне свет наглавачке, свима сва права и... Како је он прошао?

Воз, који је он тако лакомислено покушао да заустави, ишао је даље.

Јер каквог би то имало смисла, како би то могло да функционише, ако задужени за накнадно продавање возних карата на лицу места захтева од путника без карте да плати казну а овај одврати – твоје је право да то захтеваш а моје да то одбијем?

Зар би тако нешто могло да искуси одобравање машиновође? Иако га нико до данас није видео. Мада, да поменемо и то, било је и оних горљивих присталица теорија „светских завера”, који су тврдили да је његово место преузео један компјутер, вештачка интелигенција, да...

Нема чега нема међу људима.

Био једном један воз...”

Прилично неуобичајено је било, да аутор није потписао овај прилог, односно да је на месту за име аутора стајало: *Anonimus*.

1. ОН

„Пуцај! Пуцај, шта чекаш?! Пуцааааај!”

Тргао се тако силовито, да су му вратни пршљенови зашкрипали – шта је то било?

Је ли се налазио у плитком блатњавом рову и под кишом метака? Или можда на фудбалском стадиону, а центарфор тима, за који он навија, стоји сам пред противничким голманом и оклева да шутне лопту? Да није са ујаком при лову на зечеве? Или је управо он требало да изведе једанаестерац у финалу фудбалског турнира, ми против Марсоваца?

„Ја, бела врана”, прошапутао је, док је масирао потиљак кроз који су пролазили врући жмарци, „јер ко још данас студира хуманистичке науке, уместо да се бави програмерством, развијањем софтвера или вештачке интелигенције?

Или изабере банкарство, берзанске спекулације, управљање хец – фондовима?

Или се, још боље јер опуштеније, одлучи за угодни пут лезилебовића и навали се на јасле једне јаке политичке партије, где се само клима главом, изговарају увек исте фразе, гласно аплаудира и неуморно гласа за своју врхушку? Постати хуманоидни робот, кога други програмирају, да...

Или најједноставније, криминал, пиштољи и бомбе, Поршеи и мото прастарог Џемса Дина: „Живи брзо, умри рано и буди леп леш.” Ионако ме је још у гимназији био глас, да сам мрачан, туробан, да...”

„Све је у једној великој књизи било записано,” прошапутао је, „још давно пре него што смо се родили.”

Чудан сан... А и све остало. Како је беше рекао онај алкохолисани кафански филозоф? Да, рече: „Живот је једна врло чудна појава – ко ти све данас не живи?” Зашто дакле не и беле врране? Безбојни папагаји, провидне ајкуле?

Можда је барем један од његових мотива да у задимљеним београдским крчмама испише историју филозофије била и чињеница, да је његова супруга својевремено у служби Уједињених нација у Африци градила затворе за седмогодишњу и осмогодишњу децу – убице, којима је био украден живот и који су у претходећем грађанском рату у Руанди између Хуту и Тутси били марљиви егзекутори?

Јер њихови учитељи их додуше нису научили да читају и пишу, пошто су их отели од родитеља и из школа, али врло успешно како се ефикасно опслужује калашњиков, мачета или узи.

Ти затвори су били једина шанса да та деца преживе. А како даље, то нико није знао.

„Пуцаааај!”

Како се магарац тера да ради за свог газду?

Класична метода је понуда, примена, а за магарца избор између шаргарепе и корбача. Проблеми настају, међутим, како је један паметан човек рекао, када шаргарепа научи да говори, а корбач да мисли.

А магарац да се рита.

О чему је мој отац размишљао, када ми је пало на памет да га питам, да ли би пожелео да опет буде млад, у мојим

годинама? А он одвојио поглед од компјутерског монитора, где су се управо убрзано топили арктички глечери, умира-ла деца у Гази и Судану, експлодирале балистичке ракете у Тел Авиву и Техерану, Доналд Трамп проглашавао америчку победу у Ирану и били киднаповани млади Украјинци у кијевским кафићима, да би им биле натучене униформе и били послати на фронт.

Рекао је само: „Не завидим ти.”

Ословио сам пре неко вече врло привлачну девојку у факултетској кантини, питао је како се зове. Она рече Лара. Врло лепо име, рекао сам одушевљено, старо јеврејско, моје је Јуриј Живаго, ха-ха и...

Она ме помало попреко погледа, за моје име мене нико није питао, рече, родитељи изабрали...

А ти си дакле, само моменат, укључи она свој мобилни телефон последње генерације, прелете рутинирано прстима преко дисплеја и онда ме зналачки погледа, ти си дакле... аха, ту је – антисемит!

Јеврејско име, кажеш?

Док сам ја оригинално са Чубуре, а име Сара ми је дала нека доброно чудна кума, књишки мољац како каже мој отац, живи у иностранству, дакле Сара а не Лара, ти изгледа не чујеш баш најбоље, а?

А то „јури живахно” је нешто као оно „живи јуродиво”, како је моја покојна баба пред смрт дунцала, тако ти значи стартујеш женске, мали, није лоше, занимљиво... Да, оригинално, оригинално, за мене први пут на тај начин, обећавајуће...

Устао сам и отишао, замолио само још да поздрави своју доброно чудну куму, књишког мољца из иностранства, са моје стране. Замолио усрдно Пастернаковог доктора Живага и његову Лару Антипову за опроштај.

Један очев пријатељ, реномирани социолог и дечији психолог, са којим сам водио дуге и увек интересантне разговоре, направио је експеримент у оквиру студије о утицају интернета на младе.

Обзнанио је на друштвеним мрежама отварање курса за професионалне убице:

„Ко год прође пријемне тестове и провере, добија врхунску и бесплатну обуку. Примања су изузетно висока, гарантовано стално запослење уз наше посредовање, путовања у најлепше области света, сви трошкови покривени, најбољи хотели и услуга, тотално испуњен живот! Висока отпремнина и завидно велика пензија после скраћеног тј. бенефицираног радног стажа!”

Његов модерни компјутер је пао, био буквално загушен мноштвом пријава.

„Пуцаааај!”

Зашто се дакле одлучити за статус једне „беле вроне” и студирати нпр. хуманистичке науке? Јер цена није мала, то је не само врло упитно у односу на животну егзистенцију, већ ту је и растућа усамљеност, неразумевање окружења, подозривост, изоловање, мирис све изопштеније парије.

Али како се уклопити у стварност, у којој твоји вршњаци, да ли парови или њих десет или двадесет, седе у локалу и свако ћути и зури у свој мобилни телефон, док им прсти рутинирано прелећу преко дисплеја, а ако их човек пита – имаш ли пријатеље, одговор гласи, да, најмање педесетак, можда и око стотину.

Они су научили да се сналазе у дигиталном свету, али не и шта је то пријатељ.